

МІР І МІРСКІ ЗАМАК У ФАЛЬКЛОРНА-ЭТНАГРАФІЧНЫХ КРЫНІЦАХ

Нямала звестак аб Міры і Мірскім замку можна знайсці ў гістарычных крыніцах. На сённяшні дзень замкавы комплекс «Мір» як гістарычны і культурны феномен з'яўляецца актуальнай тэмай гісторыкаў, архітэктараў, археолагаў, музеезнаўцаў і інш. Вобразы замка і мястэчка сустракаюцца ў літаратуры, музыцы і нават у кінамастацтве.

Шмат цікавай інфармацыі аб Міры і Мірскім замку можна пачарпнуць і з фальклорных крыніц. Сама назва пасёлка, а некалі мястэчка, Мір ужо патрабуе звярнуць на сябе ўвагу. Слова «мір» мае некалькі значэнняў. Асноўнае, найбольш распаўсюджанае, тлумачыцца як стан спакою і згоды паміж народамі, адсутнасць вайны паміж імі. Мірам яшчэ называлі раней агульны сход жыхароў паселішча, дзе вырашаліся важныя грамадскія справы. Тады казалі: *«Як мір скажа, так і будзе»*. Вядомы сучасны фалькларыст, літаратуразнавец, краязнавец Аляксей Ненадавец, які нарадзіўся ў 1958 годзе, запісаў, апрацаваў і ўклаў зборнікі назваў населеных пунктаў розных рэгіёнаў Беларусі паводле легенд і паданняў. Ён паведамляе, што Мір назвалі ў «...гонар тае бяскроўнай перамогі, дзякуючы нечувалай сіле Мікіты-Мірчыка». Паводле легенды, волат Мікіта-Мірчык быў занадта дужы і ворагі, убачыўшы, як ён *«...секануў па вялізным камені ў вадзе, той на дзве палавіны і распаўся»*, пачалі на перамавы людзей пасылаць, каб усё *«мірам-згодай»* скончыць [1, 232].

Апісанне мястэчка Мір можна знайсці ў творы этнографа і фалькларыста Паўла Шпілеўскага (1823 – 1861) «Падарожжа па Палессі і Беларускам краі» [4]. Аўтар распавядае аб стане мястэчка і замка ў той час, аб кірмашах, якія праводзіліся два разы на год пад назвай «Мікалаеўскія» (9 мая і 6 снежня), дзе было шмат цыган. З-за таго, што «на мірскіх кірмашах за коньмі і цыганамі свету Божага не відаць», аўтар называе Мір «сапраўднай сталіцай гэтага чорнага племені», якое пасялілася тут яшчэ з часоў Пане-Каханку Радзівіла [4, 86]. Вядома, што цыгане маглі выбіраць свайго караля, а адбывалася гэта на Мірскім полі. Апошнім цыганскім каралём быў Ян Марцінкевіч, які жыў з незвычайнай раскошай і даваў знатныя піры. Яго называлі яшчэ «Бацю Ян». П. М. Шпілеўскі падрабязна апісвае жыццёвы побыт цыган, іх адзенне і знешні выгляд, заняткі (слясарная справа і кавальства) і, канечне, схільнасць да таго, каб дзе-небудзь чаго ўкрасці і каго-небудзь «надуць».

У «Падарожжы па Палессі і Беларускам краі» Павел Шпілеўскі распавядаючы пра значны росквіт фабрык ў Гродзенскай і Мінскай губернях, узгадвае і фабрыку ў Міры. Але на гэты выпадак прыгадваецца прыказка тых часоў: *«Майстар з Міра, што цяў, то дзіра!»*, што гаворыць ўжо аб заняпадзе прадпрыемстваў у Міры [4, 90].

Успаміны аб кірмашах і цыганах можна яшчэ сустрэць у «Вандроўках па маіх былых ваколіцах» Уладзіслава Сыракомлі (1823 – 1862) [3]. У форме падарожных нататкаў аўтар распавядае гісторыю мястэчка і яго жыхароў, паведамляе аб перадачы Міра Сеньку Гедыгалдавічу, аб татарскіх нападах, успамінае Ільнічаў і Радзівілаў, літаратурную спрэчку пра мірскія званы, характарызуе выгляд і становішча мястэчка на той час.

У сваім творы У. Сыракомля запрашае ўсіх паглядзець на «велічныя руіны» Мірскага замка, менавіта на тое, што засталася ад помніка доўлідства першых гадоў шаснацатага стагоддзя: «Брама ў форме паловы вала, над ёй і па кутах замка пяць прыгожай архітэктуры вежаў з пашкоджанымі байніцамі, яшчэ мураваныя сцены – вось і ўсё, што засталася ад велічнага гмаху» [3, 27]. Аўтар шкадуе, што такі прыгожы і прадстаўнічы замак не праславіўся ніводнай гістарычнай падзеяй.

Уладзіслаў Сыракомля засяроджвае ўвагу на рыначнай плошчы мястэчка, дзе знаходзіліся крамы, поўныя добрых баваўняных і шаўковых вырабаў, палатна, футраў і ўсялякай драбязы. У гэтых адносінах Мір быў шырока вядомы. І калі пра паненку казалі: «*Паехала ўжо ў Мір*», то гэта азначала, што яна збіралася хутка выходзіць замуж і пачынала рыхтаваць сабе пасаг [3, 43].

Цікавае паданне пра апекуна коней Антонія і мірскіх цыган прыводзіцца ў кнізе Алеся Лозкі «Беларускі народны каляндар» [4, 130–131].

Асобныя згадкі можна знайсці і ў іншых выданнях. На жаль, мала запісаў зрабілі фалькларысты ў славутым пасёлку. Каб упэўніцца ў гэтым, дастаткова зазірнуць у геаграфічны паказальнік тамоў з акадэмічнага зводу беларускага фальклору (БНТ). Толькі асобныя матэрыялы знаходзяцца ў тамах «Легенды і паданні», «Выслоўі», «Жарты, анекдоты, гумарэскі» і інш. Культура Міра ранейшага і Міра сучаснага застаецца недапісанай старонкай і чакае сваіх даследчыкаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Гродзеншчына: Назвы населеных пунктаў паводле легенд і паданняў / склад., запіс., апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск, 1999.
2. Лозка, А. Ю. Беларускі народны каляндар / А. Ю. Лозка. – Мінск, 2002.
3. Сыракомля, У. Вандроўкі па маіх былых ваколіцах. Успаміны, даследаванні гісторыі і звычаяў / У. Сыракомля; перакл. з польскай мовы, прадм. і камент. К. Цвіркі. – Мінск, 1992.
4. Шпилевский, П. М. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю / П. М. Шпилевский. – Минск; 1992.